

Mnenjski dokument o participaciji mladih

1. UVOD

Participacija mladih je eden ključnih temeljev, hkrati pa tudi izzivov sodobne demokratične družbe. Pomembno je, da se zavedamo, da participacija ne pomeni le formalne možnosti sodelovanja v političnih procesih, temveč predvsem ustvarjanje pogojev, v katerih lahko mladi:

1. dejansko vplivajo na odločitve, ki oblikujejo njihovo sedanost in prihodnost;
2. razvijajo kompetence za kritično razmišljanje, argumentiranje in aktivno državljanstvo;
3. prevzemajo odgovornost v skupnosti, organizacijah in institucijah;
4. izzivajo obstoječe prakse, kadar te ne upoštevajo potreb ali realnosti mladih, ter
5. se počutijo za vse to opolnomočene.

V Sloveniji se mladi soočajo z izzivi, ki vključujejo **stanovanjsko problematiko, negotovost na trgu dela, kakovost izobraževanja, duševno zdravje, podnebne spremembe** in drugo. Vse to so področja, kjer je glas mladih nujen, a pogosto preslišan ali neustrezno vključen. Z mnenjskim dokumentom o participaciji mladih želimo na eni strani prispevati k bolj jasnemu razumevanju potreb mladih in izpostaviti ključne izzive pri vključevanju mladih v politične in družbene procese, po drugi strani pa podati predloge za krepitev participacije mladih v prihodnje. V ta namen je **Komisija za mladinske politike (KMP) oblikovala 15 ključnih ukrepov, razdeljenih na 4 področja**. Ukrepi so namenjeni odločevalcem in mladinskim organizacijam, njihov cilj pa je spodbujanje participacije mladih tako na lokalni kot na nacionalni ravni. Gre za korak k bolj zreli, vključujoči in odgovorni demokraciji, v kateri je glas mladih enakovreden in slišan.

Mladinski svet Slovenije kot krovna mladinska organizacija zagovarja stališče, da mora država vzpostaviti systemske, celostne in vključujoče mehanizme, ki mladim omogočajo ne le izražanje mnenj ali navidezno predstavništvo (tokenizem), temveč tudi njihov dejanski vpliv na procese odločanja. Participacija namreč ni privilegij, temveč pravica, ki jo mora država negovati z dialogom, transparentnostjo in spoštovanjem.

2. KLJUČNI POJMI IN DEFINICIJE

PARTICIPACIJA (MLADIH)

Participacijo lahko na splošno opredelimo kot aktivno vključevanje in sodelovanje mladih v procesih odločanja o vprašanih, ki vplivajo na delovanje družbe, v kateri živijo. Mladi lahko v političnih procesih participirajo na različne formalne in neformalne načine. V njih lahko vstopajo samostojno ali preko povezovanja z vrstniki v različne organizacije, institucije, projektne skupine, mreže ali civilne pobude. Pri tem imajo pomembno vlogo mladinske organizacije, ki mladim omogočajo varen in strukturiran prostor za izražanje interesov, zagovorništvo in oblikovanje stališč.

Vključevanje mladih v odločanje poteka na dva načina: neposredno ali posredno. Neposredna participacija mladih pomeni, da mladi sami in neposredno sodelujejo z odločevalci in oblikujejo politike (na primer z glasovanjem o zakonih, sodelovanjem na javnih razpravah ali podajanjem pobud), posredna participacija pa pomeni, da so njihova stališča in potrebe predstavljeni preko predstavnikov, denimo preko mladinskih delavcev, predstavnikov organizacij ali mladinskih predstavnikov, ki v procesih odločanja zastopajo interese mladih. Obe obliki participacije se lahko uresničujeta na lokalni, nacionalni ali mednarodni ravni, kjer mladi prispevajo k razvoju skupnosti in so oblikujejo javne politike, ki zadevajo njihovo življenje in prihodnost.

MLADINSKI DIALOG

Mladinski dialog se je razvil kot metoda dela pri posvetovanju z mladimi s ciljem, da se spodbudi njihova aktivna participacija v družbi. Gre za instrument, s katerim se mladi, mladinske organizacije in mladinski sveti ter raziskovalci s področja mladine aktivno vključujejo v politični dialog z odgovornimi za mladinsko politiko. Mladi na podlagi svojih izkušenj izpostavijo izzive, s katerimi se soočajo, izrazijo svoje mnenje in s tem oblikujejo ukrepe, ki jih v dialogu naslovijo na odločevalce.

TOKENIZEM (NAVIDEZNO PREDSTAVNIŠTVO)

↳ Izraz tokenizem (v prevodu navidezno predstavništvo) opisuje prakso, pri kateri se opravi le površinski ali simboličen napor za doseg določenega cilja¹. Najpogostejše se uporablja za področja, kjer govorimo o participaciji oziroma predstavništvu skupin, ki so na določenih področjih izpostavljene tveganju marginalizacije. Sem spadajo na primer ženske v politiki (in s tem povezane spolne kvote), etnične in kulturne manjšine, mladi v procesih odločanja, osebe z gibalnimi in/ali intelektualnimi ovirami v delovnem okolju in druge oblike.

Kako torej izgleda tokenizem na področju participacije mladih? V povezavi s participacijo mladih tokenizem pomeni, da imajo mladi omejeno vlogo in nezadostno število možnosti, da izrazijo svoja stališča ali vplivajo na proces. Ko govorimo o tokenizmu, gre za to, da mlade sicer vprašajo po mnenju ali povratni informaciji, vendar njihovega prispevka ne upoštevajo pri oblikovanju politik oziroma ukrepov. Na področju mladih je površinsko oziroma navidezno vključevanje mladih pogosto. To ne vodi le v neizkoriščen potencial, ampak je lahko tudi frustrirajoče in demotivirajoče za mlade ter lahko posledično vodi do manjše stopnje participacije, zagotovo pa spodbuja pomanjkanje zaupanja v proces odločanja².

ZAVAJANJE Z MLADIMI (YOUTHWASHING)

↳ Koncept, ki je soroden tokenizmu, je tudi nedavno skovan koncept "zavajanja z mladimi" (v izvirniku "youth-washing"). V splošni javnosti je morda bolj poznan koncept "greenwashing", ki označuje proces, ko blagovne znamke ali politični akterji tržijo svoje izdelke ali dejavnosti kot trajnostne ali okolju prijazne, medtem ko v resnici povzročajo več škode kot koristi. Ker vse več strank od blagovnih znamk, ki jih podpirajo, zahteva zavezanost trajnosti, številne manj trajnostne organizacije vlagajo več časa, denarja in truda v "greenwashing" svojih izdelkov kot v dejansko zmanjšanje emisij ali doseganje večje trajnosti. Podobno je pri zavajanju z mladimi, ki se nanaša na glasove mladih, ki se uporabljajo na simboličen način,

¹ European Institute for gender Equality. Dostopno prek: https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1447?language_content_entity=sl

²The Mental Health and Psychosocial Support Collaborative). Dostopno prek: https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1447?language_content_entity=sl

<https://mhpssc Collaborative.org/what-is-tokenism-according-to-the-youth-expert-advisors/>

ne da bi se jim posvečala pozornost ali ukrepalo glede pomislekov, ki jih ta skupina izraža³. Organizatorji dogodkov pogosto spodbujajo udeležbo in sodelovanje mladih zaradi boljše medijske pozornosti, pridobivanja finančnih spodbud in izpolnjevanja kazalnikov. Ko pa pride do dejanskega vključevanja mladih v odločanje, se njihova stališča pogosto ne odrazijo v konkretnih odločitvah ali rezultatih, kar kaže na potrebo po pristnejši in bolj vsebinski participaciji mladih.

Da se izognemo praksam, kot sta tokenizem in zavajanje z mladimi, ter da dosežemo resnično predstavništvo mladih, so ključni mehanizmi, kot so:

1. Zagotoviti resnično soustvarjanje, ne le posvetovanja.
2. Vključiti reprezentativne in raznolike mlade iz različnih skupin (npr. mlade s podeželja, dijake, študente, mlade iz priseljenega okolja, mlade s posebnimi potrebami ipd.).
3. Jasno opredeliti vlogo mladih, namen njihovega sodelovanja ter to, kakšna moč odločanja jim je omogočena in dodeljena.
4. Zagotoviti dostop do informacij in virov, saj brez tega mladi ne morejo kompetentno in enakovredno sodelovati.
5. Zagotoviti povratne informacije (*feedback*) mladim o tem, kako so bili njihovi predlogi upoštevani, zakaj kakšen predlog ni bil sprejet ter kakšni so naslednji koraki.
6. Ustvarjanje dolgoročnih in pomenljivih struktur, ki omogočajo participacijo (npr. mladinski sveti, stalna posvetovalna telesa, mladinske platforme, srečanja s predsednikom vlade itd.)
7. Refleksija vključevanja mladih - institucije, ki vključujejo mlade, bi morale imeti vzpostavljene kazalnike za kakovost vključevanja, vpliv mladih na odločitve ter transparentnost procesov⁴.

³ Climate Reality Project. Dostopno prek: <https://www.climateRealityproject.org/blog/youve-heard-greenwashing-what-youthwashing>

⁴povzeto po: Guidelines on Adolescent Participation and Civic Engagement, UNICEF, str. 25. Dostopno prek: <https://www.unicef.org/documents/engaged-and-heard-guidelines-adolescent-participation-and-civic-engagement>

Organizacije, institucije in posamezniki morajo prepoznati, kdaj se navidezno predstavništvo pojavlja, in biti pripravljeni se z njim odkrito soočiti. Pri tem lahko pomagajo denimo izobraževalne delavnice, seminarji in usposabljanja. Poleg tega bi morale organizacije in odločevalci spodbujati samorefleksijo in kritično preučiti svoje prakse, da bi ugotovile področja, kjer je lahko prisotno navidezno predstavništvo.

HARTOV MODEL STOPENJ PARTICIPACIJE

Dejstvo je, da imajo mladi omejeno vlogo in malo možnosti, da izrazijo svoja stališča ali vplivajo na proces odločanja. Kot smo ugotovili, se pogosto dogaja, da mlade vprašajo po mnenju ali povratni informaciji, vendar njihovega prispevka ne upoštevajo. V tem smislu lahko govorimo o več stopnjah vključevanja mladih v procese odločanja. Za ocenjevanje stopnje vključevanja mladih je zelo uporaben **model stopenj participacije, ki ga je razvil Roger Hart za otroke in sta ga kasneje Ramey in Lawford posodobili za mladinsko delo⁵.**

Spodaj je naštetih in opisanih 8 stopenj participacije na Hartovi lestvici, ki lahko organizacijam, odločevalcem ali mladim samim služijo kot orodje za premislek o stopnji participacije, ki jo dosegajo mladi v njihovem okolju (bodisi na ravni organizacije, lokalni ali nacionalni ravni).

1. Manipulacija

Odrasli imajo popolno avtoriteto in zlorablajo svojo moč. Ideje in glasove mladih uporabljajo za svoje namene.

2. Dekoracija

Mladi sodelujejo le v omejenem obsegu in nimajo nobene vloge pri odločanju.

3. Tokenizem – navidezna možnost

Mladi imajo omejeno vlogo in malo možnosti, da izrazijo svoja stališča ali vplivajo na proces. Mlade vprašajo po mnenju ali povratni informaciji, vendar njihovega prispevka ne upoštevajo.

⁴ Karsten, A. (2013). A potpourri of participation models. Dostopno prek: <https://www.youthpolicy.org/library/documents/a-potpourri-of-participation-models>

4. Dodeljenje naloge mladim, obveščeni brez odločanja

Odrasli odločijo o projektu, mladi pa aktivno sodelujejo (imajo določeno nalogo/vlogo). Razumejo projekt, odrasli spoštujejo njihova stališča, vendar so o odločanju še vedno zgolj obveščeni.

5. Posvetovanje in obveščanje

Odrasli oblikujejo in usmerjajo projekt, pri čemer upoštevajo mnenja mladih in jim nudijo povratne informacije o njihovih pri-spevkih, vendar odrasli obdržijo moč odločanja.

6. Soodločanje na ponudbo odraslih

Odrasli podajo začetno idejo, mladi pa so vključeni v proces odločanja, načrtovanja in izvajanja projekta.

7. Mladi prevzamejo vodenje na svojo pobudo z odobritvijo odraslih

Mladi dajejo pobude in sprejemajo odločitve, vendar jim odrasli na začetku dajo soglasje, nato so jim na voljo in zaupajo njihovi sposobnosti vodenja.

8. Enakopravno odločanje

Mladi oblikujejo ideje, vzpostavijo projekt in povabijo odrasle k sodelovanju pri odločanju skozi celoten proces.

3. MEHANIZMI PARTICIPACIJE

Poleg opredelitve temeljnih pojmov je za celovito razumevanje participacije ključen tudi pregled konkretnih **mehanizmov participacije**, ki mladim omogočajo (ali pa vsaj olajšajo) vključevanje v procese odločanja. Mehanizmi participacije predstavljajo praktična orodja, preko katerih lahko mladi uresničujejo svojo vlogo v družbi, sooblikujejo politike ter sodelujejo v procesih odločanja.

Mladinski svet Slovenije predlaga uvedbo naslednjih mehanizmov participacije:

1. **Mladinsko preverjanje (Youth Check)** – orodje za oceno vpliva zakonodajnih predlogov na mlade,
2. **(Redni) dialogi ministrstev z mladimi** – vzpostavitev strukturirane komunikacije med odločevalci in mladimi,
3. **(So)upravljanje mladinskega sektorja** – nadgradnja delovanja SVRSM po zgledu modela Sveta Evrope,
4. **Nacionalni participativni proračun** – uvedba orodja, ki omogoča mladim neposreden vpliv na porabo javnih sredstev,
5. **Krepitev mehanizma EU mladinskega dialoga na nacionalni ravni** – nadgradnja obstoječih struktur dialoga v Sloveniji.

Predlogi temeljijo na uveljavljenih evropskih praksah, rezultatih raziskav in priporočilih mednarodnih organizacij, kot so Evropski mladinski forum (YFJ), Evropska komisija in Svet Evrope.

4. PODROČJA UKREPOV

4.1 VKLJUČEVANJE MLADINSKIH ORGANIZACIJ V PROCESE JAVNEGA ODLOČANJA

Pod vključevanje mladinskih organizacij v procese javnega odločanja razumemo sodelovanje organizirane mladine ali mladih predstavnikov civilne družbe pri oblikovanju, spremljanju in vrednotenju javnih politik. Sem spada sodelovanje v posvetovalnih telesih, mladinskih svetih, javnih razpravah, delovnih skupinah, pri pripravi zakonodaje, strateških dokumentov, programov ter pri partnerskem odločanju na različnih ravneh - lokalni, nacionalni in evropski.

Proces javnega odločanja običajno sledi naslednjim korakom: prepoznavanje problema, umestitev problema na dnevni red, oblikovanje predloga rešitve problema oz. politike, sprejemanje odločitve o predlagani politiki, izvajanje politike, spremljanje izvajanja politik ter ocenjevanje učinkov. Vključevanje v proces javnega odločanja je lahko izvedeno na vseh naštetih korakih, točka, na kateri so predstavniki vključeni v proces, pa bistveno vpliva na izid in stopnjo participacije.

Mladinske organizacije imajo pomembno vlogo pri zastopanju interesov mladih, žal pa so pri svojih vplivih pogosto omejene, predvsem zato, ker so vključene prepozno ali pa je njihova vključitev zgolj formalna, brez dejanskega vpliva na vsebino obravnavanih politik.

Pomembno vlogo pri vključevanju mladinskih organizacij v odločevalske procese imajo tudi njihovo povezovanje. Organizacije se povezujejo v mreže z namenom učinkovitejšega in bolj reprezentativnega zastopanja glasu mladih. Na lokalni ravni se lahko združujejo v mladinske svete lokalnih skupnosti (MSLS), ki pa se med občinami močno razlikujejo v delovanju, transparentnosti in stopnji avtonomije. Zaradi nejasnih pristojnosti ter omejene podpore občin se njihov potencial v nekaterih primerih ne izkorišča.

UKREPI, KI SODIJO POD TO PODROČJE:

- vključujoče in transparentno delovanje MSLS-jev,
- krepitev pristojnosti mladinskih svetov lokalnih skupnosti v postopkih odločanja,
- priprava zakonodajne podlage za sistematično vključevanje mladih v vse faze odločanja,
- participacija mladih v državnem svetu.

4.2 SPODBUJANJE MLADINSKEGA ORGANIZIRANJA

Pod spodbujanje mladinskega organiziranja razumemo ustvarjanje pogojev, ki mladim omogočajo, da se združujejo v formalne in neformalne skupine, organizacije, društva ali pobude. Mladinsko organiziranje vključuje tako tradicionalne mladinske organizacije, mladinske svete, prostovoljske skupine, študentske in dijaške organizacije kot tudi nove oblike neformalnega samoorganiziranega delovanja mladih okoli tematskih področij, kot so na primer okolje, človekove pravice, šport in kultura. Pomembno vlogo predvsem kot podpora organiziranja imajo tudi mladinski centri. Gre za proces, ki mladim omogoča, da razvijajo občutek pripadnosti, kolektivne odgovornosti ter razvijajo kompetence za aktivno državljanstvo.

Mladinske organizacije se srečujejo s pomanjkanjem finančnih sredstev, dostopa do ustreznih prostorov in opreme. Prav tako jim težave povzroča birokracija, ki mnoge neformalne skupine odvrne od formalizacije in pridobitve uradnega statusa mladinske organizacije.

UKREPI, KI SODIJO POD TO PODROČJE:

- finančne spodbude mladinskim organizacijam z namenom vključevanja v mladinske svete lokalnih skupnosti,
- spodbujanje brezplačnega ali ugodnejšega dostopa do prostorov v občinski lasti za mladinske organizacije,
- povečanje financiranja za mladinske organizacije ter informiranje mladinskih organizacij o teh priložnostih.

4.3 KREPITEV DIALOGA MED ODLOČEVALCI, ODLOČEVALNIMI STRUKTURAMI IN MLADIMI

Pod krepitevijo dialoga med odločevalskimi strukturami in mladimi razumemo ustvarjanje trajnih, strukturiranih in vključujočih mehanizmov, ki omogočajo redno komunikacijo, sodelovanje in soodločanje med mladimi ter predstavniki lokalnih, nacionalnih in evropskih odločevalskih teles. Ti mehanizmi vključujejo razna posvetovalna telesa, javne razprave, participativne platforme, mladinske delegate in različne oblike partnerskega sodelovanja pri oblikovanju javnih politik.

Mladinski predstavniki, ki zasedajo različne funkcije v posvetovalnih odborih na različnih ravneh odločanja ali pa jim je podeljen mandat v vlogah, kot so mladinski delegati pri Združenih narodih, pogosto nimajo jasno definiranih vlog in ustrezne podpore. Prav tako se institucije pogosto ne zavedajo, kako bi mladinskega predstavnika ali predstavnico smiselno vključile v svoje aktivnosti in razvili potencial, ki ga imajo različni mladinski delegati pri prenosu informacij med mladimi in odločevalskimi strukturami, na drugi strani pa približali politične procese mladim ter dvignili njihov interes in zaupanje v politiko.

Kljub obstoječim mehanizmom posvetovanja je dialog med mladimi in odločevalci še vedno nedosleden, neenoten in pogosto ne omogoča dejanskega vpliva mladih na procese. Zaradi pomanjkanja jasnih standardov in predpisov se ne spremlja, kako kakovostna in pomenljiva je participacija mladih v različnih odločevalskih procesih.

UKREPI, KI SODIJO POD TO PODROČJE:

- enotni sistem mladinskega predstavnništva,
- vzpostavitev nacionalnega sistema spremljanja in ocenjevanja kakovosti participacije mladih ter
- zagotavljanje vključevanja mladih v procese odločanja.

4.4 KREPITEV POLITIČNE PARTICIPACIJE IN DRŽAVLJANSKE PISMENOSTI MLADIH

Politično participacijo ločimo na pasivno in aktivno. Pod pasivno politično participacijo razumemo sodelovanje mladih v demokratičnih

procesih na način, da uporabljajo pravico do glasovanja na volitvah in referendumih. Pod aktivno politično participacijo razumemo aktivno vključevanje mladih na volitvah tako, da mladi kandidirajo za odločevalski položaj bodisi v lokalnih, nacionalnih ali mednarodnih predstavniških organih. Obe obliki udeležbe mladih na volitvah sta ključnega pomena zato, da ti bolj učinkovito izražajo svoje interese in vrednote, krepijo reprezentativnost demokratičnega sistema in zmanjšujejo medgeneracijski razkorak pri političnem odločanju. Zaradi občutka nepomembnosti glasu posameznika na volitvah pozivamo k spremembam na volitvah na način, da bi posameznikova volja na volitvah bila bolj dosledno upoštevana.

Pomen sodelovanja v demokratičnih procesih bi se moral razvijati že v času šolanja na celovit in poglobljen način. Prav tako pa bi morali imeti mladi priložnost skupnosti in civilni družbi služiti na institucionaliziran način v obliki služenja civilnega roka.

Ker je za sodelovanje v demokratičnih procesih odločilen tudi dostop do informacij, na podlagi katerih se posameznik odloča, za katero politično izbiro bo oddal svoj glas, je pomembno, da informacijsko vedenje, povezano z javnim odločanjem, razumemo bolje. To pa nam bo omogočilo, da ga bomo lahko tudi ustrezno naslovili.

UKREPI, KI SODIJO POD TO PODROČJE:

- raziskava delovanja mladih v digitalnem informacijskem okolju in priprava celostne strategije za obravnavo sprememb medijske in politične kulture mladih,
- uvedba programa za civilno služenje,
- razširitev vsebin aktivnega državljanstva in državljanske vzgoje v formalnih izobraževalnih sistemih,
- krepitev preferenčnega glasovanja kot mehanizma, ki bi spodbujal večjo volilno udeležbo mladih ter
- vzpostavitev in krepitev podpornih struktur za mreženje in krepitev kompetenc mladih odločevalcev.

5. UKREPI

5.1 VKLJUČEVANJE MO V PROCES JAVNEGA ODLOČANJA

UKREP 1:

VKLJUČUJOČE IN TRANSPARENTNO DELOVANJE MSLS-JEV

➤ **Opis problematike:** Vključevanje mladinskih organizacij v procese javnega odločanja je neposredno povezano s tem, kako vključujoče in transparentno delujejo mladinski sveti lokalnih skupnosti (MSLS), saj so ti ključni mehanizem, preko katerega lahko mladi sodelujejo pri oblikovanju lokalnih politik. Če želimo zagotoviti, da so mladinske organizacije resnično slišane in vključene, mora biti delovanje MSLS-jev urejeno po jasnih standardih kakovosti, ki določajo minimalne zahteve za zastopanost mladinskih organizacij, odprtost procesov in vidnost sprejetih odločitev.

➤ **Opis ukrepa:** Predlagamo uvedbo standarda, po katerem se v MSLS vključi določen delež mladinskih organizacij, ki delujejo v občini oz. več občinah (t.i. medobčinski mladinski sveti lokalnih skupnosti). Mladinskim organizacijam, ki pisno izrazijo željo po vključitvi v MSLS in ustrezajo minimalnim zahtevam za vključitev, mora biti vključitev omogočena. MSLS, ki teh organizacij ne vključuje, ni smatran kot reprezentativen mladinski svet. V primeru, da organizacija kandidatka ne ustreza predpisanim pogojem za vključitev, mora MSLS podpirati kandidatko pri spremembah, ki so potrebne za izpolnjevanje pogojev. To zagotavlja, da MSLS odraža realne potrebe mladinskega sektorja v lokalni skupnosti. Takšna sistem-ska ureditev zahteva večjo transparentnost delovanja MSLS-jev, saj je vključevanje mladinskih organizacij smiselno le, če imajo te vpogled v procese, dokumente in odločitve ter če lahko spremljajo, kako so njihovi predlogi upoštevani. Zato se mora MSLS-jem določiti zadostno osnovno raven financiranja, dodatna sredstva in podporo pa lahko pridobijo, če izpolnjujejo jasno določene količnike transparentnega, gospodarnega in vključujočega delovanja. Takšni količniki morajo vključevati redno objavljane zapisnikov, dostopnost finančnih poročil, izvedbo odprtih posvetovanj z mladinskimi organizacijami ter poročanje o tem, katere predloge so upoštevali in zakaj.

S tem se vzpostavi sistem, ki nagraduje dobro upravljanje in kakovostno reprezentativnost, hkrati pa spodbuja MSLS-je, da sodelovanja mladinskih organizacij ne obravnavajo kot formalnost, temveč kot osrednji element svojega poslanstva.

➤ **Učinek ukrepa:** Na ta način postane transparentno in vključujoče delovanje MSLS-jev temeljni pogoj za učinkovito vključevanje mladih v procese javnega odločanja. Ko mladinske organizacije vidijo, da se MSLS odziva na njihove potrebe, odločitve pa nastajajo javno in je sodelovanje povezano z dejanskim vplivom, se poveča tako njihovo zaupanje kot tudi pripravljenost za aktivno sodelovanje. Transparentnost in vključevanje torej nista ločeni področji, temveč se medsebojno krepiata: bolj kot MSLS deluje odprto in gospodarno, bolj legitimno zastopa mlade in bolj kakovostno vpliva na lokalne politike ter bolj kot so mladinske organizacije vključene, bolj smiselno je financiranje, ki nagraduje učinkovito, odgovorno in vključujoče upravljanje.

UPORABLJENI VIRI:

Programski dokument Mladinskega sveta Slovenije: Participacija mladih, šibka participacija mladih na lokalnem nivoju, str. 13, (2016). Dostopno prek: https://mss.si/wp/wp-content/uploads/2020/06/MSS-095-16-PD-Participacija_mladih.pdf

European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life, RECOMMENDATION 537, preamble, Chapter III, str. 9-10, (2025). Dostopno prek: <https://rm.coe.int/cg-2025-49-14finprov-en-european-charter-on-the-participation-of-youth/488028e792>

Quality Charter on participatory and inclusive local youth councils (LYCs), DYPALL Network (2023). Dostopno prek: [LYCIS_Quality_Charter_on_participatory_and_inclusive_LYCs.pdf](#)

UKREP 2:

KREPITEV PRISTOJNOSTI MLADINSKIH SVETOV LOKALNIH SKUPNOSTI V POSTOPKIH ODLOČANJA

➤ **Opis problematike:** Participacija mladih na lokalni ravni v Sloveniji je izredno nizka, kar potrjujejo raziskave, ki ugotavljajo zelo nizko

stopnjo zaupanja mladih v politične institucije ter izrazito nezaupanje v politične stranke (Mladina 2020, str. 224). Čeprav v približno 40 občinah formalno obstajajo mladinski sveti lokalnih skupnosti (MSLS), jih je le malo dejansko aktivnih. Eden izmed razlogov za to je, da Zakon o mladinskih svetih (ZMS) MSLS-je le minimalno umešča v postopke odločanja, občine pa pogosto ne spoštujejo niti obstoječih obveznosti iz 6. člena ZMS glede obveščanja o predpisih, ki vplivajo na mlade, kar privede do tega, da imajo lokalne mladinske organizacije le malo zanimanja po organiziranju v sklopu MSLSjev.

Šibka umeščenost MSLS-jev se odraža v dejstvu, da mladinske organizacije le redko dobijo priložnost za pravočasno in kakovostno soustvarjanje politik na lokalni ravni. Analize mladinskega sektorja opozarjajo tudi na problem odsotnosti trajnih struktur, ki bi mladim omogočile sistematično in kontinuirano udejstvovanje v demokratičnih procesih. To je vidno tudi v tem, da večina MSLS-jev velikokrat “zamre”, ker ne pride do pravočasne predaje vodstva novim generacijam mladih.

Na evropski ravni najdemo dokument *European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life* (2025), ki izrecno poudarja, da morajo lokalne oblasti zagotoviti stalne, neodvisne in mladinsko vodene strukture ter mladim omogočiti dejanski vpliv skozi celoten proces odločanja. Kljub temu številne slovenske občine mlade v praksi vključujejo le izjemoma, pogosto zgolj naknadno ali simbolično (t.i. “youthwashing”). Posledica je še večja izključenost mladih iz odločevalskih procesov v lokalnem okolju.

➔ **Opis ukrepa:** Ukrepi temeljijo na doslednem izvajanju obstoječih zakonskih obveznosti iz 5. in 6. člena ZMS ter na spremembi tako zakona kot delovanja znotraj občin, z vidikom krepitev pravne umestitve MSLS v procese odločanja. Predlagane spremembe so zapisane spodaj.

- Vsak MSLS ima možnost imenovati predstavnika, ki bo zagovarjal delovanje in participacijo MSLS pri lokalnih oblasteh. Predstavniki imajo pravico do udeležbe na sejah občinskega sveta, tako na vabilo sveta kot zahtevo MSLS-ja.
- Občine morajo za vsak ukrep ali projekt, ki se neposredno tiče mladih (npr. nova športna infrastruktura, spremembe v lokal-

nem potniškem prometu, sprejetje strategije o stanovanjski politiki itd.), organizirati javni posvet, na katerega povabijo MSLS, mladinske centre in druge lokalne organizacije mladinskega sektorja, kot tudi nepovezano mladino. Na posvetu občina predstavi načrt, omogoči pripombe in jasno določi časovnico za participacijo ter monitoring sektorja v projektu.

- Na pobudo MSLS je občina dolžna organizirati dodatna posvetovanja ter zagotoviti pravočasne in jasne odgovore na vprašanja, pomisleke in predloge mladih.
- Vsaka občina naj uvede jasno časovnico rokov za posredovanje gradiv MSLS ter rokov za oddajo komentarjev, s čimer se prepreči zamikanje ali izključevanje mladih iz procesov.
- Občine naj zagotovijo pogoje za neodvisno delovanje MSLS, skladno z načeli omenjene Evropske listine, vključno z dostopom do proračunskih sredstev, prostora in strokovne podpore, ki zagotavljajo kontinuiteto in reprezentativnost mladinskih struktur.

➔ **Učinek ukrepa:** Ukrepi bodo omogočili sistemsko ter konsistentno vključevanje mladih v lokalne procese odločanja, kar bo okrepilo njihovo zaupanje v politične institucije, zmanjšalo demokratični primanjkljaj in izboljšalo kakovost lokalnih politik. Krepitev pristojnosti MSLS bo prispevala k večji legitimnosti odločitev občin ter dolgoročni aktivni državljanski participaciji mladih.

UPORABLJENI VIRI:

- Zakon o mladinskih svetih (ZMS), čl. 5 in čl. 6;
- Programski dokument Mladinskega sveta Slovenije: Participacija mladih (2016), str. 13 - 16;
- European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life, RECOMMENDATION 537 (2025), preambula, Chapter II & III;
- Mladina 2020, 7. poglavje, str. 222-224, 238.
- Elektronski Register Mladinskih Svetov, URSM (dop. 2025)

UKREP 3:

PRIPRAVA ZAKONODAJNE PODLAGE ZA SISTEMATIČNO VKLJUČEVANJE MLADIH V VSE FAZE ODLOČANJA

- ↳ **Opis problematike:** V občinah primanjkuje učinkovitih mehanizmov za vključevanje mladih v oblikovanje javnih politik. Odsotnost ali nedelovanje odborov za mladino (v občinskih svetih) oz. komisij za mladinska vprašanja (v občinah) dodatno zmanjšuje možnosti njihovega vpliva. Mladinski sveti lokalnih skupnosti pogosto nimajo jasno opredeljene in stabilne vloge v procesih odločanja. Zaradi teh vrzeli se mladi pogosto počutijo izključene ali obravnavane le simbolično. Posledično občinske politike ne odražajo vedno dejanskih potreb in interesov mladih. Pomanjkanje vključevanja slabi tudi zaupanje mladih v demokratične procese ter njihovo motivacijo za udejstvovanje. Ker je v svetih javnih zavodov zelo malo mladih, so storitve, ki so jim namenjene, oblikovane brez njihovega prispevka.
- ↳ **Opis ukrepa:** Pripravi se zakonodajna podlaga, ki bo zavezala odločevalce k sistematičnemu vključevanju mladih v vse faze odločanja, ne le na področju mladinskih politik, temveč tudi v vseh drugih sektorjih, ki neposredno ali posredno vplivajo na življenje mladih (npr. promet, prostor, stanovanje, kultura, okolje, zdravje, digitalizacija).
- ↳ **Učinek ukrepa:** Večja vključenost mladih v postopke odločanja bo prispevala k večjemu zaupanju mladih v državo in institucije, povečala transparentnost in zvišala kvaliteto življenja ne zgolj mladim, temveč tudi širši populaciji.

UPORABLJENI VIRI:

- Programski dokument Mladinskega sveta Slovenije: Participacija mladih (2016)
- Mladina 2020, 7. poglavje, str. 222-224, 238.
- Inclusive and powerful local youth councils, *Polska fundacija im. Robert Schuman* (2019). Dostopno prek: https://schuman.pl/wp-content/uploads/sites/8/2024/06/MANUAL_Inclusive_powerful_Youth-Councils_ENG.pdf

UKREP 4:

PARTICIPACIJA MLADIH V DRŽAVNEM SVETU

- ↳ **Opis problematike:** V državnem svetu imajo možnost participacije številne interesne skupine, ki lahko neposredno vplivajo na zakonodajni proces. Mladi kot ena izmed interesnih skupin v Državnem svetu nimajo svojega predstavnika, zaradi česar so njihovi interesi v odločevalskih procesih pogosto spregledani ali premalo upoštevani.
- ↳ **Opis ukrepa:** Predlagamo, da se v državnem svetu dodelijo tri mesta predstavnikom mladih. Predstavniki so v državni svet izvoljeni po principu, kot so trenutno izvoljeni predstavniki v SVRSM.
- ↳ **Učinek ukrepa:** Vključenost mladi v državni svet bo prinesla realno politično težo glasu mladih v parlamentu, kar bo prispevalo k boljšemu stanju v državi za mlade in bolj dolgoročnemu pogledu upravljanja naše domovine.

5.2 SPODBUJANJE MLADINSKEGA ORGANIZIRANJA

UKREP 5:

FINANČNE SPODBUDE MLADINSKIM ORGANIZACIJAM Z NAMENOM VKLJUČEVANJA V MLADINSKE SVETE LOKALNIH SKUPNOSTI.

- ↳ **Opis problematike:** Kot navaja [spletna stran Mlad.si](http://spletna.stran.Mlad.si), je v Sloveniji trenutno registriranih okrog 40 mladinskih svetov lokalnih skupnosti. Iz prakse je znano, da mnogi izmed teh mladinskih svetov iz različnih razlogov dejansko ne delujejo. Neaktivnost ali ukinitvev MSLS je pogosto posledica prenehanja delovanja mladinskih organizacij na lokalni ravni oziroma pomanjkanja interesa teh organizacij za sodelovanje v mladinskih svetih.

Vključevanje mladinskih organizacij v MSLS od njih zahteva dodatne aktivnosti in organizacijske napore. Zato morajo organizacije svoj vložek utemeljiti s koristmi, ki jim jih prinaša sodelovanje v MSLS. Ena izmed ključnih koristi bi lahko bila dostopnost do dodatnih sredstev in podpore s strani občine ali drugih institucij.

Dobre prakse finančnih spodbud že obstajajo. Primer takšne prakse najdemo v javnem razpisu za sofinanciranje mladinskih [projektov v Občini Logatec](#), kjer prijavitelji, ki so vključeni v mladinski svet, pridobijo 20 % dodatka na število doseženih točk na razpisu. To predstavlja pomembno motivacijo za vključevanje mladinskih organizacij v MSLS.

➤ **Opis ukrepa:** Predlagamo, da imajo mladinske organizacije, ki so vključene v MSLS, možnost dostopa do dodatnega financiranja oziroma prednostne obravnave na razpisih za programe in projekte, ki obravnavajo teme pomembne za mlade. Ta področja vključujejo mladinsko delo, izobraževalne, humanitarne, športne in kulturne aktivnosti ter druge pobude, ki spodbujajo aktivno preživljanje prostega časa.

Občina lahko to prednostno obravnavo zagotovi tako, da v razpisni dokumentaciji določi dodatne točke ali odstotno zvišanje skupnega števila točk za prijavitelje, ki so aktivni v mladinskih svetih lokalnih skupnosti. Predlagamo, da ta prednost znaša 20 % oziroma je prilagojena načinu točkovanja posameznega razpisa.

Poleg tega lahko občina pripravi tudi namenske razpise, na katere se lahko prijavljajo izključno mladinske organizacije, ki so članice mladinskih svetov lokalnih skupnosti.

➤ **Učinek ukrepa:** Ukrep bo spodbujal vključevanje mladinskih organizacij v mladinske svete lokalnih skupnosti. Organizacije članice MSLS bodo dodatno motivirane za aktivno sodelovanje in kontinuirano delovanje mladinskih svetov, saj jim članstvo prinaša konkretno prednost pri kandidiranju na občinskih razpisih.

UPORABLJENI VIRI:

- *Mlad.si - Mladinski sveti lokalnih skupnosti:* [Mlad. sveti lokalnih skupnosti - Urad RS za mladino - mlad.si](#)
- *Projektni razpis Občina Logatec:* [Sklepi_javni-razpisi-v-obcini-Logatec_2025.pdf](#)

UKREP 6:

SPODBUJANJE BREZPLAČNEGA ALI UGODNEJŠEGA DOSTOPA DO PROSTOROV V OBČINSKI LASTI ZA MLADINSKE ORGANIZACIJE

↳ **Opis problematike:** Mladinske organizacije se pogosto soočajo z visokimi stroški najemnin, kar lahko predstavlja usoden strošek za njihovo delovanje. Pomanjkanje dostopa do cenovno dostopnih prostorov onemogoča dolgoročno načrtovanje in izvajanje programov. Analiza nabora instrumentov za vključevanje mladih izpostavlja šibko infrastrukturo kot eno izmed glavnih ovir za aktivno participacijo mladih.¹ Brez ustreznih prostorov se dejavnosti mladinskih organizacij izvajajo fragmentirano, kar omejuje razvoj kadrov in kakovost mladinskega sektorja.

V Sloveniji delujejo tako mladinske organizacije kot tudi mladinski centri, vendar je pomembno razumeti, da so potrebe po prostorih za mlade različne. Mladinske organizacije, ki so prostovoljne in v glavnem v lasti mladih, potrebujejo lastne prostore za strateško delo, načrtovanje in izvajanje programov, ki so specifični za mladinsko delo. Po drugi strani pa so mladinski centri, pogosto lokalno vodeni javni ali nevladni prostori, večinoma usmerjeni v zagotavljanje varnih, odprtih okolij za druženje mladih, vendar pa občine, šole in druge deležniki velikokrat mladinske centre razumejo samo kot prostore za izvedbo otroških programov, in s tem potencialno zavirajo kapacitete MC kot prostore mladinskega organiziranja. Zaradi te razlike v uporabi prostorov mladinske organizacije potrebujejo posebne prostore, ki so prilagojeni za izvajanje bolj strukturiranih in ciljno usmerjenih programov, ki podpirajo razvoj mladih na različnih področjih.

↳ **Opis ukrepa:** V Sloveniji imajo občine pogosto v lasti številne nepremičnine, ki niso v celoti izkoriščene, kar odpira možnosti za bolj učinkovito rabo teh prostorov, zlasti v podporo mladinskim organizacijam. Po podatkih Mreže ZaNVO², ki deluje z občinami in nevladnimi organizacijami, je jasno, da mnoge občine razpolagajo z velikim številom prostorov, ki niso aktivno v uporabi, kar pomeni, da bi jih lahko namenile v brezplačno ali ugodnejšo dostopno uporabo mladinskim organizacijam.

Zakonodajni okvir³ že omogoča, da občine oddajo poslovne prostore v brezplačno ali ugodnejšo dostopno uporabo, kar pomeni, da tak ukrep ni zgolj izvedljiv, ampak je tudi v skladu z obstoječo zakonodajo. Vključevanje mladinskih organizacij v ta okvir omogoča občinam, da povečajo družbeno koristno rabo svojih nepremičnin, mladinskim organizacijam pa zagotovi prostor, ki je ključnega pomena za njihov razvoj.

Poleg tega je smiselno razmisliti tudi o možnostih delitve oz. brezplačne izposoje opreme, kot so stojnice, odri, zvočniki, projektorji, pisarniški materiali, računalniška oprema in druge potrebščine, ki bi mladinskim organizacijam omogočile lažje izvedbo dogodkov, srečanj ali izobraževalnih aktivnosti.

Učinek ukrepa: S tem ukrepom bi občine lahko učinkovito povečale svojo vlogo pri spodbujanju participacije mladih in okrepile vključevanje mladinskih organizacij v družbene procese. Prav tako bi to pripomoglo k večji trajnosti mladinskih programov, saj bi organizacije lahko delovale v stabilnem okolju, ne da bi bile odvisne od vedno novih iskanj prostorov ali finančnih virov za najem.

UPORABLJENI VIRI:

- ¹Praprotnik, L. (2014). *Analiza nabora instrumentov za vključevanje mladih*. Dostopno prek: https://arhiv.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/konferenca_o_participaciji_otrok_in_mlado_stikov_2014/slovensiki_dokumenti/Analiza_nabora_instrumentov_za_vkljucevanje_mladih.pdf
- ²Mreža ZaNVO (2023). *Prostori ZA skupnost*. Dostopno prek: <https://consulta.si/files/userfiles/file/consulta/Novice/2023-ZaNVO-brosura-Prostori-ZA-skupnost.pdf>
- ³Uradni list RS. *Pravilnik o načinu oddajanja poslovnih prostorov v najem, brezplačno uporabo in v občasno uporabo ter o določanju najemnin*. Dostopno prek: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2021-01-4363/pravilnik-o-nacinu-oddajanja-poslovnih-prostorov-v-najem-brezplacno-uporabo-in-v-obcasno-uporabo-ter-o-dolocanju-najemnin>

UKREP 7:

POVEČANJE FINANCIRANJA ZA MLADINSKE ORGANIZACIJE TER INFORMIRANJE MLADINSKIH ORGANIZACIJ O TEH PRILOŽNOSTIH

↳ **Opis problematike:** Financiranje mladinskih organizacij je pomembno iz več ključnih razlogov, ki zadevajo tako razvoj mladih kot širši družbeni interes. Ob pomanjkanju stabilnega financiranja za mladinske organizacije obstaja nevarnost, da te zapadejo v stanje »boja za preživetje«, kar jim onemogoča izvajanje dolgoročnih programov in uresničevanje njihovega poslanstva. Ko morajo mladinske organizacije delovati z omejenimi kratkoročnimi sredstvi, velik del časa porabijo za administracijo, birokratske procese in iskanje novih sredstev, kar zmanjšuje kontinuiteto dela, omejuje razvoj kadrov in otežuje vzpostavljanje kakovostnih, trajnih programov za mlade.

Pri sistemskem financiranju gre za dolgoročno obliko podpore (dennimo na letni ali večletni osnovi), namenjeno strateškemu delovanju in krepitvi organizacije kot celote. Takšno financiranje povečuje kakovost dela in zagotavlja organizacijam prilagodljivost, da lahko sredstva prilagajajo glede na potrebe in razmere, na primer, da so odzivne v kriznih situacijah. Programsko financiranje je na drugi strani namenjeno izvajanju določenega vsebinskega sklopa ali programa aktivnosti, in podpira razvoj, kakovost ter nadgradnjo teh vsebin. Analize kažejo, da kratkoročno projektno financiranje zmanjšuje vpliv in trajnost programov ter povečuje administrativno breme, zato strokovnjaki izpostavljajo večletno in sistemsko financiranje kot dobro prakso. Kot primer dobre prakse lahko izpostavimo tudi European Youth Foundation, ki predstavlja model sistemskega vlaganja v mladinsko infrastrukturo, ki omogoča dolgoročno, strateško financiranje mladinskih organizacij. Sredstva se ne uporabljajo zgolj za posamezne projekte, temveč za krepitev kapacitet organizacij, razvoj kadrov, vzdrževanje prostorov in podporo stabilnemu delovanju.

↳ **Opis ukrepa:** Predlagamo zagotovitev sredstev v lokalnih proračunih, ki združujejo osnovno sistemsko sofinanciranje za delovanje in stalne stroške ter programsko sofinanciranje za konkretne aktivnosti in razvoj.

1. Razpisne in pogodbene zahteve na lokalni in državni ravni naj se prilagodijo tako, da zmanjšajo administrativno breme za mladinske organizacije (poenostavitev sistema poročanja, višji delež nepovratnih sredstev za upravljanje ...).
2. Vzpostavitev jasnih meril za dolgoročno sofinanciranje mladinskih organizacij, v okviru katerih se uvede transparenten mehanizem ocenjevanja.
3. Informiranje mladinskih organizacij o možnostih financiranja je ključno za njihovo vključevanje, učinkovito načrtovanje dela in stabilno uresničevanje njihovega poslanstva. V skladu s 6. členom ZMS, ki določa obveščanje mladih o zadevah mladih, morata tako država kot občine proaktivno posredovati informacije o razpisih in virih, saj s tem omogočita dostop tudi organizacijam z manjšimi kapacitetami.

➔ **Učinek ukrepa:** Učinek povečanja systemskega in programskega financiranja bo večja finančna stabilnost mladinskih organizacij, kar bo omogočilo dolgoročno načrtovanje programov in večjo kakovost storitev za mladino. Hkrati bo znižala administrativno breme in povečala učinkovitost javnih sredstev skozi boljše merjenje učinka.

UPORABLJENI VIRI:

- COMPARATIVE APPROACHES TO PUBLIC FUNDING FOR CSOS [Comparative approaches to public funding for CSOs.pdf](#)
- Zakon o mladinskih svetih: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=-ZAKO2614>
- European Youth Foundation (EYF): <https://www.coe.int/en/web/european-youth-foundation>

5.3 KREPITEV DIALOGA MED ODLOČEVALCI, ODLOČEVALNIMI STRUKTURAMI IN MLADIMI

UKREP 8:

ENOTNI SISTEM MLADINSKEGA PREDSTAVNIŠTVA

➤ **Opis problematike:** Vzpostavitev enotnega sistema mladinskega predstavništva naslavlja problem razdrobljenosti obstoječih struktur, kjer mladi delujejo v ločenih mehanizmih brez jasnih povezav, stabilnega in zadostnega financiranja. Zaradi tega so procesi dialoga med mladimi osiromašeni, ne morejo dosegati svojega potenciala in brez možnosti dolgoročnega spremljanja učinkovitosti. Za primer: lokalni mladinski sveti, ambasadorji, OZN/COP delegati in SVRSM trenutno nimajo poenotenih koordinacijskih okvirjev, kar otežuje usklajeno zastopanje mladih na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni. Poleg tega nimamo povsod vzpostavljenih standardiziranih protokolov dialoga, ki bi mladim zagotavljali jasne postopke, redne povratne informacije in zavezujoče odzive odločevalcev.

Obstoječi organi, kot je Svet Vlade RS za mladino, imajo omejen vpliv in premalo formalnih mehanizmov, da bi odločevalcev zahtevali zavezujoče dogovore. Prav tako programi ambasadorjev (EUJD, nacionalni...) delujejo brez stabilno financiranega sistema usposabljanja. Pri programih, kot so OZN in COP delegat se kaže, da je financiranje dela sredstev, ki pokriva le določene izdatke, kot so potovanja na konference, nezadostno za kvalitetno izvajanje funkcije na stopnji, kjer je financiranje srečanj z akterji ključen. Brez financiranja reprezentance in potnih stroškov za npr. izvedbo posvetovanj delegatov z mladimi ter boljšega zastopanja njihovih stališč, je takšno delovanje zelo oteženo.

Vsem tem strukturam je skupno, da nimajo poenotene in stabilne strukturirane poti do odločevalcev, kar zmanjšuje kakovost participacije in možnost dejanskega odziva na politike, ki jih zadevajo.

➤ **Opis ukrepa:** Ukrej vzpostavlja enoten nacionalno-lokalni sistem mladinskega predstavništva, ki povezuje, za primer: lokalne mladinske svete, ambasadorje, OZN/COP delegate in Svet Vlade za mladino v skupen okvir. V sistem se vpelje standardiziran protokol dialoga, ki določa redna posvetovanja, zapisane postopke komuniciranja, obvezno povratno informacijo in spremljanje rezultatov s strani vlade.

Programi ambasadorjev dobijo enoten sistem usposabljanja, jasna navodila glede nalog in stabilno financiranje, kar omogoča njihovo učinkovito sodelovanje pri oblikovanju politik; dalje bi morali programi dosegati standarde, ki so opisani v *Minimum Standards for European Youth Delegate Programmes to the United Nations*. Dober primer prakse vključevanja mladih, ki bi ga izpostavili, je trenutno delovanje Advisory Council pri Svetu Evrope.

Za različne delegate se vzpostavi jasen okvir izbire, ki smiselno vključuje reprezentativne mladinske organizacije v priprave, vključevanja in financiranja za udeležbo na mednarodnih dogodkih.

Svet Vlade za mladino in druga podobna telesa naj pridobijo večjo težo pri odločanju, s formalno možnostjo sprejemanja zavezujočih sklepov na sejah, ki jih morajo odločevalci upoštevati. Vse sodelujoče strukture naj dobijo jasna pravila poročanja in sodelovanja, kar omogoča preglednost delovanja.

Zgoraj opisan sistem bi vzpostavil in vzdrževal Mladinski svet Slovenije s podporo URSM.

→ **Učinek ukrepa:** S tem ukrepom se mladim zagotovi pregledna, enotna in stabilna pot do odločevalcev, kar poveča kakovost njihove participacije. Hkrati bi uvedba zavezujočih sklepov na sejah Svetov Vlade omogočila, da odločevalci dejansko upoštevajo predloge mladih in izboljšajo odzivnost politik.

UPORABLJENI VIRI:

United Nations Youth Office. <https://www.un.org/youthaffairs/en/about-us>

UKREP 9:

VZPOSTAVITEV NACIONALNEGA SISTEMA SPREMLJANJA IN OCENJEVANJA KAKOVOSTI PARTICIPACIJE MLADIH

➤ **Opis problematike:** Participacija mladih v Sloveniji pogosto ostaja na ravni simbolične prisotnosti, brez dejanskega vpliva na odločitve. Pogosto se zgodi, da se v medijih ali poročilih predstavi, da so bili mladi vključeni, tudi v primerih, ko je šlo zgolj za navidezno predstavnštvo oz. "tokenizem". Brez jasnih standardov, vprašanj, orodij in transparentnega spremljanja se ne da ločiti med pristnimi procesi in tistimi, ki so le navidezno vključujoči.

Še več, slovenski sistem nima enotnega mehanizma za vrednotenje kakovosti vključevanja mladih v politike, programe, strateške dokumente, razpise, dogodke, sestanke in javne posvete.

Manjka orodje, ki bi:

- merilo kakovost vključevanja,
- preprečevalo zavajanje z mladimi oz. t.i. "youth-washing",
- omogočilo javnosti pregled,
- pomagalo odločevalcem izboljšati svoje procese,
- mladim dalo orodje za povratno informacijo.

Brez tega ostaja vključevanje mladih nedosledno, površinsko in ne-kakovostno, kar slabša vpliv mladih na sisteme, ki jih zadevajo.

➤ **Opis ukrepa:** Ukrep predvideva razvoj in vzpostavitev nacionalnega orodja za ocenjevanje kakovosti participacije mladih, ki temelji na prilagojeni Hartovi lestvici, opisani v uvodu. Orodje meri, kako so mladi sodelovali v procesu: v kateri fazi, s kakšno močjo, na kakšen način, ali je bil vpliv viden, ali so prejeli povratne informacije. Gre za digitalno orodje, ki ga je potrebno financirati, razviti, pilotno preizkusiti in dolgoročno vzdrževati. Sredstva za vzpostavitev in delovanje so zagotovljena v okviru proračuna, izvajanje pa je zaupano Mladinskemu svetu Slovenije kot nacionalni krovni organizaciji za zagovorništvo mladih. Na ta način MSS ne financira orodja iz lastnih sredstev, temveč prejme javno podporo za izvajanje nalog, ki so v javnem interesu.

Orodje omogoča:

- klasifikacijo procesov po stopnjah od manipulacije do partnerskega odločanja,

- javno objavo rezultatov (lestvica ali “barvni indikator”),
- uporabo pri različnih tipih procesov (politike, strategije, razpisi, dogodki, posveti, občinski programi, šolski procesi),
- enotno metodologijo za vsa ministrstva in občine,
- refleksijo odločevalcev in mladih,
- dokumentirane primere dobre prakse.

Orodje bo temeljilo na preverjenih mednarodnih praksah, kot je irski model DCEDIY⁶ za evalvacijo participacije mladih, kateri vključuje strukturo vprašanj, načela vključevanja, povratno informacijo in merila kakovosti.

➤ **Učinek ukrepa:** Ukrepi omogoča, da Slovenija prvič uvede sistem, ki razlikuje med simbolično prisotnostjo in dejanskim vplivom mladih. Orodje prinaša preglednost, primerljivost, zanesljive podatke in možnost nadgradnje procesov, medtem ko institucije spodbuja k dvigu kakovosti vključevanja. Mladi dobijo vidno in javno priznano vlogo v procesih, odločevalci jasne smernice za izboljšave, javnost pa orodje, ki pokaže, ali se participacija res izvaja.

UKREP 10:

ZAGOTAVLJANJE VKLJUČEVANJA MLADIH V PROCES ODLOČANJA

➤ **Opis problematike:** V Sloveniji je vključevanje mladih v odločevalske procese še vedno šibko in pogosto le navidežno, saj jih odločevalci preredko vključijo že v začetne, ključne faze oblikovanja politik. Raziskave kažejo, da več kot 60 % mladih meni, da njihov glas v politiki ni slišan, kar vodi v zmanjšano zaupanje v institucije in padec demokratične participacije (Mladina 2020 in 2024). Evropske analize opozarjajo, da neustrezna vključenost mladih vodi k t. i. “youth-washingu” – praksam, kjer se mlade formalno vključi zgolj na koncu procesa, brez dejanskega vpliva na sprejete rešitve.

⁶ Na Irskem je Department of Children, Equality, Disability, Integration and Youth (DCEDIY) razvil National Framework for Children and Young People's Participation in Decision-making, ki podpira državne ustanove, agencije in nevladne organizacije pri izboljševanju prakse vključevanja mladih v procese odločanja. Ta dokument zajema starostno skupino do 24 let, izhaja iz pravic po United Nations Convention on the Rights of the Child in vključuje načela, kot so prostovoljnost, vključevanje manj slišanih mladih, transparentnost in povratna informacija.

Vir: <https://hubnanog.ie/participation-framework/> hubnanog.ie+2gov.ie+2

Obstaja izrazita razlika med nominalno (deklarativno) in dejansko (vplivno) participacijo mladih. Dokument *ReNPM MSS – Krepitev politične participacije in družbene angažiranosti mladih* navaja, da slovenski mladinski sektor že desetletje opozarja na potrebo po institucionalnih mehanizmi, ki bi preprečili izključevanje mladih iz zgodnjih faz priprave javnih politik, predvsem tistih, ki močno vplivajo na življenje mladih, ter poudarja, da trenutni sistemi ne zagotavljajo transparentnosti, niti odgovornosti institucij pri vključevanju mladih.

Po podatkih Evropske komisije že več držav uvaja mehanizme mladinskega preverjanja "youth check" oziroma mladinskega preverjanja, s katerimi sistematično ocenjujejo učinke zakonodaje na mlade; med države spadata denimo Avstrija in Nemčija, kjer je mladinski test obvezen del zakonodajnega postopka. V Sloveniji takšnega mehanizma še nimamo, zato se dogaja, da zakonodaja, ki pomembno vpliva na mlade, ne vključuje mladinskih perspektiv.

Mladinske organizacije opozarjajo, da pogosto niso vključene niti takrat, ko zakonodaja neposredno zadeva mlade, ali pa so vključene prepozno, ko na vsebino mladi ne morejo več vplivati.

➔ **Opis ukrepa:** Predlagani ukrep uvaja celovit mehanizem mladinskega preverjanja oz. "youth check", ki služi kot sistemska varovalka pri vključevanju mladih v odločanje na vseh ravneh družbenega življenja. Mehanizem vzpostavlja jasen in krožen proces odločanja, ki zagotavlja, da mladi niso vključeni zgolj simbolično ali na koncu, temveč v vseh ključnih fazah nastajanja politik. Postopek poteka v štirih povezanih korakih.

- 1. Začetek političnega procesa in izvedba "mladinskega preverjanja":** Ko ministrstvo, občina ali drug organ začne pripravo določenega ukrepa ali zakonodaje, se najprej izvede "youth check" na podan predlog. Ta analizira, v kolikšni meri predlog vpliva na mlade, katere vidike njihovega življenja zadeva in kakšna raven vključenosti mladih je potrebna. Rezultati preverjanja prikažejo tudi, je vpliv neposreden ali posreden ter na katera področja življenja mladih ima predlog največji vpliv (stanovanja, zaposlitev, zdravje, participacija, trajnost itd.).

2. **Vključevanje mladih v obsegu, ki ga določa "mladinsko preverjanje":** Na podlagi ugotovitev preverjanja se določi, kako široko in kako globoko morajo biti mladi vključeni v oblikovanje ukrepa. Če ta pokaže visok vpliv na mlade, je potrebna intenzivna vključitev skozi fokusne skupine, strukturirane dialoge, vključitev mladinskih organizacij in/ali predstavnikov neorganizirane mladine.
3. **Transparentno spremljanje,** kako se njihovi predlogi vključujejo v vsebino ukrepa. Pri ukrepih z manjšim vplivom se izbere proporcionalna, a še vedno smiselna oblika vključevanja. S tem se zagotovi načelo proporcionalnosti: mladi so vključeni toliko, kolikor jih ukrep dejansko zadeva.
4. **Preverjanje sprejemljivosti ukrepa pri mladih** Pred sprejemom ukrepa se krog sklene: mlade se ponovno vpraša, ali je končna rešitev zanje sprejemljiva, kateri elementi po njihovem mnenju še vedno predstavljajo tveganje, in katere izboljšave so potrebne, da bodo učinki ukrepa za mlade boljši. Ta faza deluje kot demokratična povratna zanka, ki preprečuje, da bi se mladinski vidiki v procesu izgubili ali da bi ukrep postal manj ugoden za mlade zaradi kompromisov, sprejetih vmes. S tem se zagotovi, da se mladih ne zgolj obvesti o ukrepu, temveč imajo dejansko vpliv na oblikovanje končne verzije ukrepa.

➤ **Učinek ukrepa:** Ukrep bi prinesel bolj jasen, krožen in transparenten tok odločanja, v katerem mladi ne ostanejo na pragu, temveč stopijo v jedro oblikovanja politik. Mladi bi tako postali dejavni sodelavci pri oblikovanju ukrepov, ne zgolj posvetovalna skupina, kar bi prineslo bolj premišljene odločitve in bolj uravnotežene rešitve za vse.

UPORABLJENI VIRI:

- Raziskava Mladina 2020, poglavje Politična participacija in družbena angažiranost, str. 215 - 240.
- Združeno gradivo mehanizmov (MSS): https://drive.google.com/drive/folders/1Sk_VJoNWwffCp0UHdgbeG_0F8OawpFSz
- Predlog ReNPM <https://docs.google.com/document/d/1pFIR-3jU1ZeY295Tkbb10siF2W5ggBZUmaFACHy9VeLQ/edit?tab=t.0#heading=h.7sqdgaqos7is>

5.4 POLITIČNA PARTICIPACIJA MLADIH (AKTIVNA IN PASIVNA) OZ. KREPITEV POLITIČNE PARTICIPACIJE IN DRŽAVLJANSKE PISMENOSTI MLADIH

UKREP 11:

RAZISKAVA DELOVANJA MLADIH V DIGITALNEM INFORMACIJSKEM OKOLJU IN SESTAVA CELOSTNE STRATEGIJE ZA OBRAVNAVO SPREMENB MEDIJSKE IN POLITIČNE KULTURE MLADIH

↳ **Opis problematike:** Mladi danes večino informacij pridobivajo v digitalnem okolju, kjer kombinacija algoritmično oblikovanih vsebin in nizke medijske pismenosti pogosto zmanjšuje njihovo izpostavljenost raznolikim perspektivam (Deželan et al., 2021). Zaradi zaprtih informacijskih mehurčkov in hitrega širjenja dezinformacij imajo mladi težave pri oblikovanju informiranih političnih stališč, kar potrjujejo tudi raziskave o nizki politični pismenosti slovenskih mladih (Lavrič in Deželan, 2020). Študije kažejo, da je zanimanje mladih za tradicionalno politiko nizko, politična udeležba pa se pogosto preusmerja v nekonvencionalne oblike, kot so protesti in spletni aktivizem (FES, 2018; Lavrič in Deželan, 2020). V digitalnem okolju se občasno pojavljajo vsebine, povezane z ekstremističnimi ideologijami, kar predstavlja potencialno tveganje za ranljive posameznike. Kljub temu strokovnjaki opozarjajo, da med mladimi obstajajo posamezni kazalniki tveganj, ki zahtevajo sistematično spremljanje in preventivne pristope (Vuga Beršnak et al., 2021). Podatki raziskave Mladina 2020 kažejo, da ima večina mladih v Sloveniji nizko politično samoučinkovitost, kar zmanjšuje verjetnost vključevanja v demokratične procese (Lavrič in Deželan, 2020). Raziskave medijskih navad mladih dodatno kažejo, da se mladi pri pridobivanju informacij močno zanašajo na družbena omrežja, kjer prevladujejo kratke, nepreverjene ali polarizirane vsebine (Deželan et al., 2021). Nizka stopnja zaupanja v institucije in občutek politične odtujenosti med mladimi dodatno prispevata k pasivnosti in ranljivosti za digitalne vplive (FES, 2018; Lavrič in Deželan, 2020). Vse to ustvarja okolje, v katerem je težko vzpostaviti stabilno in informirano politično kulturo mladih (Lavrič in Deželan, 2020; Deželan et al., 2021). Zato je nujno razviti celostno strategijo, ki bo temeljila na raziskavah medijskih navad, politične kulture in digitalnih tveganj ter okrepila medijsko in politično pismenost mladih (YouthWiki, 2020).

➤ **Opis ukrepa:** Ukrep predvideva celovito raziskavo in strokovno obravnavo izzivov, s katerimi se mladi soočajo v digitalnem informacijskem okolju, zlasti na področju medijske pismenosti in politične participacije. Raziskavo bo koordiniral pristojni državni organ, ki bo združil strokovnjake s področij mladinske politike, komunikologije, politologije, psihologije, digitalne varnosti ter predstavnike mladinskih organizacij. Namen raziskave je celostno kartiranje digitalnih navad mladih, njihove izpostavljenosti dezinformacijam, polarizirajočim vsebinam in ekstremističnim vplivom ter stanja političnega angažmaja in medijske in politične pismenosti. Poseben poudarek bo na prepoznavanju tveganj, kot so radikalizacijski procesi, algoritmična ujetost, informacijski mehurčki in upad zaupanja v demokratične institucije. Na podlagi zbranih podatkov bo državni organ oblikoval priporočila za nadaljnjo naslovitev sprememb v medijski in politični kulturi mladih. Vključevala naj bi ukrepe za krepitev medijske in politične pismenosti, zmanjševanje digitalnih tveganj in spodbujanje konstruktivne politične participacije. Pri nadaljnjih korakih in pripravi priporočil naj se upoštevajo mladinski predstavniki in izobraževalne institucije, da se lahko celostno opredeli problematiko na področju mladih. Državni organ bo vzpostavil mehanizme rednega spremljanja trendov v digitalnih praksah in politični participaciji mladih. Končni cilj ukrepa je ustvariti celovito, podatkovno podprto in operativno strategijo, ki bo mladim zagotavljala varno, informirano in demokratično vključujočo digitalno izkušnjo.

➤ **Učinek ukrepa:** Izvedena celovita raziskava digitalnega informacijskega okolja mladih bo sistematično preučila njihove medijske prakse, izpostavljenost tveganim vsebinam, stopnjo politične pismenosti in oblike participacije. Prepoznana bodo ključna tveganja, povezana z algoritmičnimi pristranskostmi, dezinformacijami, ekstremističnimi vplivi, politično polarizacijo in zmanjševanjem zaupanja v demokratične institucije.

Oblikovana bo strokovno podprta celostna strategija, ki bo opredelila sistemske, preventivne in izobraževalne ukrepe za krepitev medijske in politične pismenosti mladih. Strategija bo vzpostavila jasne smernice za šole, mladinske centre, nevladne organizacije in digitalne ustvarjalce, ki bodo podpirali varno in informirano udeležbo mladih v digitalnem prostoru.

Zmanjšana bodo dolgoročna tveganja za radikalizacijo, polarizacijo

in demokratični umik s poudarkom na preventivi in zgodnjem prepoznavanju tveganih digitalnih dinamik.

UPORABLJENI VIRI:

- Lavrič, M. in Deželan, T. (2020). Mladina 2020: Položaj mladih v Sloveniji.* https://mlad.si/e-katalogi/Mladina_2020
- Deželan, T. et al. (2021–2023). Media and Technology of Slovenian Youth / Medijski repertoarji mladih. https://medijimladih.si/wp-content/uploads/2023/03/MRM_porocilo_web.pdf
- FES Youth Study Southeast Europe (2018–2023). <https://collections.fes.de/publikationen/ident/fes/21297>
- Vuga Beršnak, J. et al. (2020–2022). https://www.fvv.um.si/rv/arhiv/2020-1/02_Vuga-Bersnak_Prezelj_rV_2020-1-E.html
- YouthWiki – Slovenija: Politična participacija mladih. <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/slovenia/55-national-strategy-to-increase-youth-participation>

UKREP 12:

UVEDBA PROGRAMA ZA CIVILNO SLUŽENJE

➔ **Opis problematike:** Mladi v Sloveniji se vse pogostejše počutijo politično nemočne in imajo občutek, da njihovega glasu institucije ne upoštevajo. Politična pismenost je nizka (Lavrič in Deželan, 2020), prav tako volilna udeležba mladih, zato se njihove potrebe in interesi v javnih politikah pogosto spregledajo. Hkrati digitalna preobremenjenost, konfliktna javna razprava in polarizacija krepijo socialno tesnobo, zaradi katere se mladi izogibajo javnim razpravam in izpostavljenosti (Lavrič in Dežela, 2020: 206-7). Mnogi doživljajo odtujenost, ker nimajo izkušnje pomenljivega prispevanja k družbi. Šola jim sicer ponudi nekaj teorije o demokraciji, a zelo malo prakse, v kateri bi se lahko učili sodelovanja, sprejemanja odločitev in prevzemanja odgovornosti. Mladi iz različnih socialnih in geografskih okolij se redko srečajo v skupni, strukturirani izkušnji, kar dodatno krepi občutek izoliranosti in prepričanje, da politika “ni zanje”.

➤ **Opis ukrepa:** Predlagamo vzpostavitev državnega programa, v katerega bi bili vključeni vsi mladi ob prehodu v odraslost in ki bi jim narekoval strukturirano, mentorsko podprto delovanje v javno korist. Program bi potekal v civilnih okoljih (občinah, javnih zavodih, socialnih službah, organizacijah civilne zaščite itd.) ter bi mladim ponudil varno in organizirano priložnost, da prek praktičnega dela spoznajo delovanje skupnosti, institucij in demokratičnih procesov. S tem bi civilno služenje postalo sistemski mehanizem za krepitev državljan-skih, socialnih in političnih kompetenc mladih v Sloveniji: omogočilo bi jim učenje sodelovanja, prevzemanja odgovornosti, komunikacije in vplivanja na odločitve.

Skupni elementi uspešnih aktualnih modelov civilnega služenja, kot so recimo v Italiji (*Servizio Civile Universale*), Nemčiji (*Bundesfreiwilligendienst*), Franciji (*Service National Universel*), vključujejo jasno civilno naravo, možno finančno nadomestilo in priznanje kompetenc, kar je pokazatelj, da uspeh programa ni odvisen le od časa, ampak od kakovosti in organizacije.

➤ **Učinek ukrepa:** Uvedba programa za civilno služenje bi mladim dala neposredno izkušnjo delovanja v skupnosti, kar bi okrepilo njihov občutek pripadnosti, samozavesti in razumevanja delovanja javnih institucij. Sodelovanje v strukturiranih, mentoriranih okoljih bi zmanjšalo socialno tesnobo ter okrepilo politično in državljansko pismenost mladih. Tak program bi dolgoročno dvignil politično participacijo, povečal udeležbo mladih v demokratičnih procesih in prispeval k oblikovanju bolj aktivne ter družbeno odgovorne generacije. Program bi bil zasnovan tako, da bi krepil socialno povezanost mladih iz različnih okolij, hkrati pa bi ustvarjal most med mladimi in javnimi institucijami, kar zmanjšuje občutke odtujenosti ter povečuje zaupanje v demokratične procese. Rezultat ukrepa bi bila generacija mladih, ki razume delovanje družbe, ima razvite državljanske kompetence in je pripravljena aktivno sodelovati pri oblikovanju skupnega dobrega.

UPORABLJENI VIRI:

- Lavrič in Deželan (2020). *Mladina 2020*. Dostopno prek: https://mlad.si/e-katalogi/Mladina_2020/220/

- Državna volilna komisija. *Volitve v državni zbor 2022*. Dostopno prek: <https://www.dvk-rs.si/volitve-in-referendumi/drzavni-zbor-rs/volitve-drzavnega-zbora-rs/volitve-v-dz-2022/>
- Università di Genova. *UniGe's Universal Civil Service*. Dostopno prek: <https://unige.it/en/servizio-civile/universale-unige>
- Bundesamt für Familie und zivilgesellschaftliche Aufgaben. *Der Bundesfreiwilligendienst*. Dostopno prek: <https://www.bundesfreiwilligendienst.de/bundesfreiwilligendienst/ueber-den-bfd>
- Ministère de l'Éducation nationale. *Le service national universel (SNU)*. Dostopno prek: <https://www.education.gouv.fr/le-service-national-universel-snu-5381>

UKREP 13:

RAZŠIRITEV VSEBIN AKTIVNEGA DRŽAVLJANSTVA IN DRŽAVLJANSKE VZGOJE V FORMALNIH IZOBRAŽEVALNIH SISTEMIH

➔ **Opis problematike:** Nizka politična in družbena participacija mladih v Sloveniji predstavlja resen izziv. Vsebine aktivnega državljanstva in razumevanja demokratičnih procesov so v formalnem izobraževanju sicer prisotne, vendar so pogosto omejene na posamezne predmete in niso sistematično prepletene skozi celoten kurikulum. Učni načrt za predmet *Domovinska in državljanska kultura in etika* sicer predvideva razvijanje aktivnega državljanstva, a se v praksi pogosto izvede kot teoretičen predmet s frontalnim poukom, pri čemer je manj ali nič poudarka na izkušnjah iz resničnega življenja¹, kar ustvarja razkorak med šolskim znanjem in praktičnimi veščinami za udeležanje državljanskih pravic in dolžnosti.

Raziskave PISA 2018 in kasnejše analize kažejo, da slovenski 15-letniki poročajo o nekoliko nižjih globalnih kompetencah (znanje, spretnosti, drža in vrednote za delovanje v globaliziranem in demokratičnem svetu) v primerjavi s povprečjem OECD. Posledica je, da se mnogi mladi v formalnem sistemu ne naučijo osnovnih kompetenc aktivnega državljanstva, kot so kritično razmišljanje, razumevanje procesov odločanja in veščine zagovorništva.

To pomanjkanje kompetenc je tesno povezano z nizkim zaupanjem in šibko konvencionalno participacijo mladih. Raziskava Mladina 2020 ugotavlja, da je zaupanje mladih v politične institucije in politiko nasploh zelo nizko. To se neposredno odraža v izjemno šibki formalni participaciji: delež mladih, vključenih v politične stranke, znaša zgolj 2 %, kar je pod evropskim povprečjem (Lavrič in Deželan, 2020). Nizka volilna udeležba, zlasti pri volitvah v Evropski parlament, kjer je bila Slovenija med državami z najnižjo napovedano udeležbo mladih v EU, poudarja potrebo po korenitih spremembah. Hkrati novejše evropske raziskave opozarjajo tudi na erozijo zaupanja mladih v demokracijo; le 57 % mladih v povprečju verjame, da je demokracija najboljša oblika vladavine, 21 % pa je odprtih za avtoritarne oblike vladanja, kar je alarm za vse demokratične družbe. Trenutne obvezne vsebine niso dovolj usmerjene v aktivno državljanstvo in praktično spoznavanje odločevalskih mehanizmov, kar zmanjšuje pripravljenost mladih za prevzemanje aktivne vloge v skupnosti. Ključna težava je v sistemski vrzeli, kjer šolski sistem mladih ne opremi z znanjem in veščinami za udeležanje državljan-
skih pravic.

➤ **Opis ukrepa:** Predlagamo sistematično razširitev in nadgradnjo vsebin aktivnega državljanstva v celotnem formalnem izobraževalnem sistemu (osnovne šole, srednje in višje šole ter visoko šolstvo), da se državljanske vsebine ne obravnavajo le kot "en izmed predmetov", temveč horizontalno integrirajo skozi več predmetov in programov. Eden od primerov, kako se lahko ta vidik umesti v kurikulum, je uvajanje rutinskih dejavnosti, ki spodbujajo državljanski duh, kot je na primer bolj redno petje državne himne in izobešanje državnih simbolov v učilnici. Konkretno to pomeni posodobitev učnih načrtov obveznih predmetov ter jasnejšo umestitev aktivnega državljanstva kot vsebinskega sklopa v vse srednješolske programe, vključno z vajami, pri katerih učenci in dijaki dejansko analizirajo in rešujejo probleme iz lokalne skupnosti, s čimer povezujejo teorijo s prakso. Poleg teoretičnega znanja je bistveno poudariti razvijanje kritičnega mišljenja, sposobnosti argumentiranja in medsebojnega spoštovanja različnih stališč. Bistven del ukrepa je tudi razširitev spoznavanja odločevalskih struktur in njihovega delovanja. Uporabljene so lahko metode, kot so denimo obiski Državnega zbora in sodelovanje v simulaciji zakonodajnega postopka. Ta praksa se bo razširila na vse generacije dijakov in jim omogočila, da se preizkusijo v vlogah odločevalcev in razumejo kompleksnost postopkov. Vsebine morajo

biti obvezne, primerno pa je treba umestiti tudi etične in trajnostne vidike odločanja ter krepitev domovinske zavesti.

Za uspešno implementacijo je ključna usposobljenost pedagoškega kadra. Opredeliti je potrebno kompetence, ki jih potrebuje učitelj/profesor domovinske in državljanske vzgoje, kot to poznajo v nekatere drugih evropskih državah.

↳ **Učinek ukrepa:** Sistematično vključevanje državljskih vsebin bo povečalo politično pismenost in kompetence mladih, kar bo vodilo v višjo volilno udeležbo in večjo aktivnost v družbenih procesih. Mladi bodo bolj informirani in pripravljeni prevzeti aktivno vlogo v demokratični družbi, s čimer se bo dolgoročno okrepilo zaupanje v institucije.

UPORABLJENI VIRI:

- *Program osnovna šola. Državljska vzgoja in etika - učni načrt.* Dostopno prek: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_DDE_OS.pdf
- OECD (2018). *PISA 2018.* Dostopno prek: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2019/12/pisa-2018-results-volume-i_947e3529/5f07c754-en.pdfhttps://www.dsps.si/index.php/dsps/article/view/121/191
- Lavrič in Deželan (2020). *Mladina 2020.* Dostopno prek: https://www.mlad.si/e-katalogi/Mladina_2020/
- N1 (maj 2024). *Mladi v Sloveniji na repu lestvice, za njimi le še vrstniki iz šestih držav.* Dostopno prek: <https://n1info.si/novice/slovenija/mladi-v-sloveniji-na-repu-po-napovedi-volilne-udelezbe/>
- The Guardian (julij 2025). *Young Europeans losing faith in democracy, poll finds.* Dostopno prek: <https://www.theguardian.com/society/2025/jul/04/young-europeans-losing-faith-in-democracy-poll-finds>

- Državni zbor Republike Slovenije. *Simulacija zakonodajnega postopka*. Dostopno prek: https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/is/zaObiskovalce/SimulacijaZP!/ut/p/z1/jY_BCoJAFEWxYVb31NTrN1YIGpFKaLNJjSmUVBH1BL6-qxWQYlvdynXHhAIQFap_eCp30h6rQc84maZ3sfGK7vqGjptolmFBxU-3zUQ1wu134C39In3AhtwMPC40exdiDqGGgKd4-OfIzP-9CYBOz3tAeSmyz6ukznSLA23ZlbWsVW7tW0d933QrGWU-chkHhQvCSKRdRyfhLyUXXQ_JNQINFUfLYsphI0hPDwQ2Q/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/
- Eurydice (2017). *Državljska vzgoja v šolah v Evropi - 2017*. Dostopno prek: https://publications.europa.eu/resource/cele/ar/83c330f0-c847-11e7-9b01-01aa75ed71a1.0008.01/DOC_1

UKREP 14:

KREPITEV PREFERENČNEGA GLASOVANJA KOT MEHANIZMA, KI BI SPODBUJAL VEČJO VOLILNO UDELEŽBO MLADIH

➤ **Opis problematike:** V Sloveniji je pri mladih pogosto mogoče zaznati občutek, da njihov glas nima pomembnega vpliva na politične odločitve, kar zmanjšuje njihovo motivacijo za volilno udeležbo. Poleg tega raziskave mladih v Sloveniji (npr. *Mladina* 2020) kažejo, da delež mladih v Sloveniji meni, da mladi nimajo nobenega vpliva na to, kaj počne oblast (Lavrič in Deželan, 2020: 223). Tak občutek pregleda nad političnim sistemom - torej, da volja posameznika ne more doseči rezultata - vodi do zmanjšane volilne udeležbe. Še dodatno potrjuje ponuja analiza mlade generacije iz primerljivih raziskav, ki ugotavlja, da mladi v Sloveniji pogosto vidijo politiko kot neodzivno; to opažanje zmanjšuje njihovo pripravljenost, da bi se aktivno vključili v institucionalno politiko. Ob tem se pojavlja težava "izgubljenih glasov": če mladi menijo, da njihova prva preferenca nima resne možnosti, so manj motivirani za volitve, kar dodatno zmanjšuje njihovo udeležbo.

➤ **Opis ukrepa:** Predlagani ukrep uvaja razširjeno obliko preferenčnega glasovanja, ki volivcem omogoča rangiranje več kandidatov po vrstnem redu, npr. 1., 2., 3. preferenca. Tak sistem ne zahteva nujno celotnega prenosa glasov na ravni irskega modela (STV), temveč lahko predstavlja bolj preprosto različico, ki omogoča bolj

usmerjeno izražanje volilnih preferenc, ne da bi volilni proces postal prekomerno zapleten. Bistvo ukrepa je, da volivec ne izrazi zgolj ene izbire, temveč več potencialnih izbir, kar zmanjša občutek, da je glas »izgubljen«, če prva izbira ni uspešna. V državah, kjer tak model že uporabljajo, na primer na Irskem, je raziskovanje učinkov pokazalo, da možnost rangiranja kandidatov povečuje občutek volilne moči in predstavo, da ima glas volivca bolj neposreden vpliv na rezultat. Poleg tega primerjalne študije preferenčnega glasovanja kažejo, da večja možnost izražanja preferenc prispeva k zmanjšanju strateškega glasovanja in poveča občutek osebne odgovornosti volivca pri izbiri končnega rezultata.

Za uvedbo takšnega ukrepa ni nujna takojšnja sistemska reforma celotnega volilnega procesa. Uvedba bi se lahko začela v manjšem obsegu, denimo kot pilotni model (npr. na ravni lokalnih volitev) ali kot dodatna preferenčna možnost znotraj obstoječih list.

➔ **Učinek ukrepa:** Mednarodne izkušnje kažejo, da preferenčni sistemi, ki omogočajo večnivojsko izražanje volilnih preferenc, povečujejo občutek vpliva pri volivcih in zmanjšujejo razočaranje zaradi neizvolitve primarne izbire, kar dolgoročno prispeva k višji volilni udeležbi mladih. Takšni sistemi hkrati omogočajo bolj raznoliko in reprezentativno izvolitev kandidatov.

UPORABLJENI VIRI:

- Kulturni center Maribor (2025). *YOUTH IN MONTENEGRO AND SLOVENIA: A COMPARATIVE ANALYSIS OF SOCIOPOLITICAL VALUES AND BEHAVIOUR*. Dostopno prek: <https://ff.um.si/wp-content/uploads/Youth-in-MNE-and-SLO.pdf> <https://link.springer.com/article/10.1007/s00355-017-1084-2>
- Negri, M (2017). *Preferential votes and minority representation in open list proportional representation systems*. Dostopno prek: <https://doi.org/10.1007/s00355-017-1084-2>

UKREP 15:

VZPOSTAVITEV IN KREPITEV PODPORNIH STRUKTUR ZA MREŽENJE IN KREPITEV KOMPETENC MLADIH ODLOČEVALCEV

↳ **Opis problematike:** Mladi odločevalci se pogosto znajdejo v okolišjih, kjer nimajo zadostne podpore, informacij ali izkušenj za učinkovito sodelovanje v procesih odločanja, še posebej, če so na funkcijo izvoljeni samostojno. Zaradi pomanjkanja strukturiranih mrež se med seboj težje povezujejo, kar omejuje izmenjavo znanja in dobrih praks. Obenem so pogosto izolirani od strokovne podpore, ki bi jim pomagala bolje razumeti kompleksne izzive in posledice odločitev. To vodi v manjšo kakovost odločanja ter slabšo zastopanost interesov mladih v javnih politikah. S povezovanjem mladih odločevalcev bi povečali zastopanje glasu in vidika mladih.

↳ **Opis ukrepa:** Ukrepi vzpostavljajo in krepi sistemsko podporo mladim odločevalcem (npr. mladim svetnikom, članom svetov, odborov ipd.), ki bo omogočala kakovostno mreženje, izmenjavo dobrih praks ter dostop do strokovne podpore. S tem se gradi trajna struktura, ki krepi njihove kompetence, informiranost in učinkovitost pri odločanju.

Ukrepi lahko vključujejo oblikovanje "klubov mladih svetnikov", mentorsko mrežo, stalne posvetovalne skupine ali druge formalne in neformalne oblike povezovanja. Predlagamo, da to organiziranje koordinira MSS, s podporo pristojnih organizacij združenja občin (npr. Združenje občin Slovenije (ZOS), Skupnost občin Slovenije (SOS), Združenje mestnih občin Slovenije (ZMOS)). Finančno breme organiziranja pade na URSM in/ali MJU.

↳ **Učinek ukrepa:** Učinek ukrepa bi bil okrepljena sposobnost mladih odločevalcev za kakovostno, informirano in odgovorno odločanje. Z vzpostavljenimi podporno-mrežnimi strukturami bi se izboljšali njihovo medsebojno sodelovanje, prenos znanja in samozavest pri nastopanju v javnih procesih. Posledično bi bili glasovi mladih bolj kompetentno zastopani, kar bi prispevalo k oblikovanju politik, bolj usklajenih z njihovimi potrebami in interesi. Dolgoročno bi ukrep okrepil tudi participativno kulturo ter gradil stabilen kader mladih, usposobljenih za prevzemanje vodstvenih in družbeno odgovornih vlog.

